

KRONIKA, INFORMACJE, NOTATKI

Ryszard Cetnarski

STULECIE POLSKIEJ TURYSTYKI

W dniu 19 V 1973 r. w Filharmonii im. Karola Szymanowskiego w Krakowie odbyło się plenarne zebranie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, poświęcone 100-leciu organizacji turystycznych w Polsce. W uroczystym posiedzeniu, inaugurującym ogólnopolskie obchody stulecia turystyki, wzięli udział członkowie honorowi PTTK, zasłużeni działacze ruchu krajoznawczo-turystycznego, byli członkowie PTT i PTK, goście i młodzież. Na uroczystość przybyli również: I sekretarz KW PZPR w Krakowie, członek KC PZPR — Józef Klasa, przewodniczący PWRN w Krakowie — Wit Drapich, zastępca kierownika Wydziału Organizacyjnego KC PZPR — Jan Pawlak, przewodniczący GKKFiT Bolesław Kapitan i przewodniczący Komisji Historycznej Zarządu Głównego PTTK — Zbigniew Tomkowski.

Do Krakowa przybyli także przedstawiciele bratnich organizacji i związków turystycznych: Bułgarskiego Związku Turystycznego, Węgierskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody, Komitetu do spraw Turystyki i Wędrownictwa NRD oraz Niemieckiego Towarzystwa Kulturalnego NRD.

Otwarcia obrad dokonał prezes Zarządu Głównego, Wincenty Kraśko. Następnie głos zabrał I Sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR, Józef Klasa, który powiedział m. in.:

Sto lat temu w 1873 r., na Ziemi Krakowskiej powstało Polskie Towarzystwo Tatrzańskie. To właśnie ta data stanowi o stuleciu zorganizowanej turystyki polskiej. I rzeczywiście Ziemia Krakowska jest kolebką zorganizowanego ruchu turystycznego. Odegrała w nim wielką rolę turystyczną, bo przecież Tatry i zwiedzanie Ziemi Krakowskiej w okresie zaborów było kształtowaniem polskości i jedności narodu polskiego. Dzięki poznawaniu tego najpiękniejszego zakątka Polski wychowywały się całe pokolenia patriotów polskich, polskich intelektualistów, polityków, działaczy kultury, działaczy państwa polskiego. Mówiąc o roli tego Towarzystwa, chcemy dziś podkreślić jego zasługi w kształtowaniu polskości, kształtowaniu patriotyzmu całego narodu. Chcemy także podkreślić, że na Ziemi Krakowskiej również jako turysta przebywał przywódca Rewolucji Październikowej, Włodzimierz Iljicz Lenin. Chcemy, żeby ten fakt stanowił ważny element w naszym działaniu wychowawczym. Dlatego też taką pieczołowitością otaczamy w Muzeum Lenina w Poroninie wszystkie pamiątki związane z pobytem Lenina na naszej ziemi.

Chcemy i będziemy wykorzystywać też fakt o doniosłym znaczeniu w historii Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, mianowicie udział działaczy turystycznych

w polskim ruchu oporu w walce z okupantem hitlerowskim. Działacze ci pełnili niebezpieczną rolę łączników i kurierów. Podtrzymywali na duchu Podtatrze. Byli przykładem dla całej Polski. To przecież dzięki nim i ich ofiarności okupowany kraj utrzymywał więź ze światem.

Niestety, nie zawsze doceniano wagę ruchu turystycznego nie tylko w słowach, ale w poparciu materialnym. Nie zawsze doceniano rolę, jaką spełnia turystyka w patriotycznym wychowaniu. Dziś nikt nie jest w stanie zaprzeczyć olbrzymiego postępu w upowszechnianiu ruchu turystycznego. Nikt nie jest w stanie zaprzeczyć, że przestał on być elitarną dziedziną zainteresowania ludzi bogatych i w ciągu niespełna 30 lat Polski Ludowej stał się ruchem masowym. Krytycznie musimy jednak spojrzeć na bazę i całe zaplecze, które powinniśmy tworzyć szybko, aby zapewnić całemu społeczeństwu możliwość uprawiania turystyki. Dlatego też rozumiemy wielkie zobowiązanie, jakie bierzemy na siebie jako partia i jako władza. Lata najbliższe muszą więc być okresem mądrych inwestycji, mądrego przygotowania kadr, aby turystyka była coraz powszechniejsza i jednocześnie nie zagroziła naturalnemu środowisku człowieka, aby chroniła piękno, aby dawała pełną rekreację i wychowywała ludzi, zwłaszcza młodych w miłości do Ojczyzny...

Na działalność PTTK chcemy patrzeć jako na jedno z niezwykle ważnych ogniw w wychowaniu patriotycznym całego społeczeństwa.

Człowiek, obcując z naturą, staje się szlachetniejszy i skromniejszy, lepiej umie współżyć z innymi, czyli jest to człowiek, który jest w stanie kształtować socjalistyczne stosunki w pracy, w szkole, w domu.

Na działalność PTTK chcemy również spojrzeć od strony produkcji, od strony gospodarczej. Dlatego też wielką wagę

chcielibyśmy, coraz bardziej w czynach, mniej w słowach, przywiązywać do działania pięknej organizacji, która ma bardzo zasadniczą, bardzo piękną cechę: skupia ludzi zapalonych, ludzi szlachetnych, ludzi społecznie zaangażowanych, ludzi, którzy nie chcą robić kariery poprzez swoją działalność społeczną w Towarzystwie, ale którzy w ten sposób chcą przyczynić się do rozwoju naszej Ojczyzny. Tym wszystkim chciałbym w imieniu władz partyjnych złożyć serdeczne podziękowanie i z okazji setnej rocznicy wyrazić uznanie, życzyć dalszej pomysłnej działalności w ruchu społecznym, jak również zadowolenia w życiu osobistym. My wiemy, że człowiek, który pozna swój kraj, potrafi go lepiej kochać i owocniej dla niego pracować. Właśnie wy pod takim hasłem rozwijacie tę piękną polską patriotyczną i socjalistyczną aktywność, za co Wam serdecznie dziękuję.

W imieniu kierownictwa GKKFiT przemówienie wygłosił przewodniczący — Bolesław Kapitan. Szczególnie wiele uwagi poświęcił sprawie konieczności stworzenia w Polsce nowoczesnego modelu turystyki i roli, jaką do spełnienia będzie miało w tym modelu PTTK. Przewodniczący GKKFiT stwierdził m. in.:

Witając jak najserdeczniej uroczyste, jubileuszowe zebranie PTTK pragnę wyrazić jego działaczom, aktywistom, sympatykom wyrazy serdecznego podziękowania i szczerego uznania za pracę i zaangażowanie w rozwój ruchu turystycznego w Polsce. Ruch ten ma piękną tradycję, które stanowią część naszego socjalistycznego dorobku, będącego niezbędnym elementem społeczno-gospodarczego rozwoju kraju.

W Polsce Ludowej turystyka stała się potrzebą mas, jest nie tylko żywą lekcją historii i patriotyzmu lecz również prawem obywateli zagwarantowanym przez Konstytucję PRL.

Ruch turystyczny określa jednocześnie coraz to poważniejsze zadania ekonomiczne, działające zarówno w sferze inte-

resów obywateli jak i całej gospodarki narodowej. Krótko mówiąc model organizacyjny socjalistycznej turystyki zapewnia rozwój jej społeczno-wychowawczych wartości oraz dodatnio wpływa na życie gospodarcze kraju. Jest on konstrukcją nowoczesną, uwzględniającą rodzime formy i tradycje. Dużą jego zaletą jest funkcjonalność i elastyczność, ułatwiające wychodzenie naprzeciw zwiększonemu zapotrzebowaniu na turystykę i wypoczynek.

W czasie krótkiego stosunkowo okresu masowy ruch turystyczny objął miliony obywateli w naszym kraju. Obecnie, może bardziej niż kiedykolwiek, potrzebna jest polskiej turystyce szczególnie aktywność i wyjątkowe zaangażowanie. Stoją przecież przed nami zadania wielkie i jednocześnie bardzo trudne. VI Zjazd Partii oraz kolejne posiedzenia Komitetu Centralnego, a zwłaszcza VII Plenum, narkreśliły kierunki przemian, jakie powinny zajść m. in. w naszej turystyce. Przemian tak mocno oczekiwanych zarówno przez społeczeństwo, jak też przez działaczy ruchu turystycznego. Wymaga to od nas, zwłaszcza od GKKFiT, energicznego i nowoczesnego działania. Pracujemy obecnie nad określeniem perspektyw rozwoju turystyki do 1990 roku. Uważamy, że stworzenie programu rozpalającego wyobraźnię, określającego szansę i pobudzającego inicjatywę jest sprawą zasadniczą i pierwszoplanową.

Na podstawie wstępnych założeń liczba osób uczestniczących w ruchu turystycznym ma wzrosnąć w latach 90-tych w porównaniu do lat 70-tych blisko trzykrotnie, zaś w ruchu wyjazdowym za granicę przeszło dziesięciokrotnie, co oznacza włączenie Polski do przodujących w tym zakresie krajów świata. Odpowiednio do tych zadań będą sukcesywnie zwiększane środki na rozbudowę materialnej bazy turystycznej.

W przyjętych przez nasze państwo założeniach turystyka uznana została obok przemysłu i rolnictwa za jeden z podstawowych czynników społeczno-gospo-

darczego rozwoju kraju oraz za jeden z głównych instrumentów unowocześnienia struktury konsumpcji.

Równie ważne zadania dla turystyki wynikają z ogólnej polityki zagranicznej Polski. Zakładamy traktowanie turystyki zagranicznej jako ważnego instrumentu integracji państw socjalistycznych, m. in. poprzez realizację długofalowego programu współpracy z ZSRR oraz z innymi krajami demokracji ludowej, mającego na celu rozwój współczesnej turystyki. Coraz szersze wykorzystanie turystycznej wymiany zagranicznej z innymi państwami jest istotnym czynnikiem ogólnoeuropejskiej, a nawet ogólnoswiatowej współpracy międzynarodowej. Zadaniem naczelnym na dziś i jutro państwowych i społecznych organizatorów turystyki musi być jeszcze szerszy niż dotychczas rozwój turystyki wśród szerokich rzesz ludzi pracy, szczególnie jej upowszechnianie na terenie zakładów przemysłowych oraz efektywniejsze zbliżenie do ruchu turystycznego całej polskiej młodzieży. Obowiązkiem naszym jest kształtowanie poprzez turystykę pożądanego społecznie osobowości młodego obywatela naszego kraju, patrioty i internacjonalisty, aktywnego współtwórcy socjalistycznej Polski. Zdajemy sobie doskonale sprawę z tego, że tak poważne zadanie, które postawiła przed nami Partia, będziemy mogli wykonać tylko wówczas, jeśli potrafimy zjednoczyć wszystkie siły państwowe i społeczne, jeśli nasze działania znajdą pełne poparcie społeczeństwa. (...) Liczymy w tym na pełną pomoc działaczy PTTK. Liczymy na tę pomoc tym bardziej, że wytyczne Partii oraz kierunki naszego działania idą po linii postulatów wysuwanych od lat przez aktyw Towarzystwa. Idą w kierunku likwidacji słabości, niestety wciąż jeszcze występujących również i w tej sferze działania.

Nie boimy się obecnie wyjść naprzeciw trudnym zadaniom, mamy jak nigdy w przeszłości dobry klimat, obecnie dużo więc zależy od nich samych, tj. od sprawności działania państwowego kierowni-

ctwa ruchu turystycznego i od jego wszystkich ogniw organizacyjnych od zaangażowania ofiarności dziesiątków tysięcy działaczy.

Doniosłą rolę w realizacji tych zadań powinno spełniać PTTK, będące naturalnym sukcesorem i kontynuatorem dzieła, którego stuletni jubileusz uroczyszcie dzisiaj obchodzimy.

W ciągu prawie ćwierćwiecza swojej działalności PTTK zapisało wiele pięknych kart w historii rozwoju turystyki w Polsce Ludowej. Na drodze tej odnotowujemy nade wszystko bogaty dorobek Towarzystwa w okresie ostatnich kilkunastu lat, kiedy to systematycznie z roku na rok rosła społeczna ranga i uznanie dla jego działalności, rosło też zainteresowanie oraz pomoc i uznanie władz. Czynniki państwowe widzą wśród szerokich rzesz aktywu Towarzystwa nie tylko grono fachowych działaczy ruchu, a przede wszystkim grono aktywnych, zaangażowanych działaczy społecznych.

Niech mi wolno będzie w dniu jubileuszu stulecia polskiej turystyki w imieniu resortu przekazać wszystkim tu obecnym działaczom ruchu turystycznego jak najserdeczniejsze podziękowania i słowa uznania za przykładową i jakże ważną działalność.

Niech dzisiejszy jubileusz będzie nie tylko okazją do uroczystych wspomnień z przebytej drogi, ale przede wszystkim zachętą do jeszcze większego wysiłku na rzecz szybkiego rozwoju turystyki w ludowej ojczyźnie.

Z kolei zabrał głos prezes ZG PTTK — Wincenty Kraśko:

Sto lat zorganizowanej turystyki w Polsce to dzieje założonego w 1873 r. Towarzystwa Tatrzańskiego, założonego w 1906 roku Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, połączonych w 1950 r. w Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Towarzystwo Tatrzańskie i Polskie Towarzystwo Krajoznawcze podjęły swą działalność w trudnym okresie rozbiorów, w okresie niewoli, kiedy obok organizowania i prowadzenia walki wyzwo-

leńczej, szczególne znaczenie miało utrzymanie kultury polskiej, budzenie i stałe podtrzymywanie umiłowania ziemi ojczystej, poznawanie jej dziejów i jej niezwykłej urody.

Za główny przeto cel swego działania przyjęły Towarzystwa programowanie wśród społeczeństwa piękna krajobrazu, zwyczajów ludu, poznawania zabytków — świadków bogatej historii i kultury narodu polskiego. Znajomość swego regionu, znajomość ziemi ojczystej była fundamentem rozwoju i pogłębiania uczuć patriotycznych, utrzymywania polskości.

Zacząło się w Tatrach

Towarzystwo Tatrzańskie powstało jako piąte z kolei na świecie towarzystwo zrzeszające miłośników turystyki górskiej. Szczególne zasługi w jej tworzeniu mieli Tytus Chałubiński i Walery Eliasz Radzikowski.

Działacze Towarzystwa Tatrzańskiego, częstokroć wybitni naukowcy, podejmowali badania przyrody górskiej oraz poznawanie życia i zwyczajów ludu tam mieszkającego. Wędrówki górskie, zdobywanie szczytów rozwinęło się z czasem w taternictwo i alpinizm, doprowadzając do wielkich polskich osiągnięć w Alpach, Andach, Himalajach i innych górach świata.

Wymienione w statucie Towarzystwa Tatrzańskiego zadanie ułatwiania przystępu do gór wyraziło się m. in. budową szeregu schronisk, a także szlaków i ścieżek turystycznych. Pierwsze schronisko powstało w 1874 r. nad Morskim Okiem, następne w 1876 r. w Roztoce i w Dolinie Pięciu Stawów Polskich. Z innych znanych wymienię założone w 1906 r. schronisko w Markowych Szczawinach oraz na Hali Gąsienicowej w 1909 r. Pierwszy znakowany farbą szlak górski powstał w 1887 r. i wiódł z Zakopanego przez Psią Trawkę do Roztoki.

Towarzystwo Tatrzańskie zorganizowało przewodnictwo górskie, zwłaszcza w Tatrach stwarzając warunki szybkiego rozwoju ruchu turystycznego. Znane są

nazwiska pierwszych sławnych przewodników — tatrzańskich górali: Macieja Sieczki, Szymona Tatara, Jędrzeja Wali, Wojciecha Roja i Sabaly. W związku z rosnącym ruchem turystów i nasilaniem się wypadków w górach, działacze Towarzystwa Tatrzańskiego przyczynili się do utworzenia w 1909 r. Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego pod kierownictwem Mariusza Zaruskiego — przewodnika, marynarza i pisarza.

Określona w statucie Towarzystwa ochrona kozic i świstaków rozwinęła się z czasem w powszechną ideę ochrony przyrody, propozycje tworzenia parków narodowych, szczególnie parku tatrzańskiego. Duże zasługi w tej dziedzinie ponieśli Jan Gwalbert Pawlikowski i Walerj Goetel.

Z inicjatywy Towarzystwa rozwinęło się też narciarstwo górskie, rozpoczęto wyprawę Stanisława Barabasza i Jana Fiszera w Tatry w 1894 r. Podjęto również pionierskie na owe czasy badania speleologiczne jaskiń tatrzańskich.

Dla realizacji tych wielorakich celów potrzebna była organizacja Towarzystwa i tworzenie sieci własnych oddziałów. W pierwszych dziesiątkach lat działalności powstały oddziały m. in. w Szczawnicy (w 1893 r.), Babiogórski w Makowie Podhalańskim (w 1905 r.), „Beskid” w Nowym Sączu (w 1906 r.).

Towarzystwo zajmowało się popularyzacją wiedzy naukowej i turystycznej o górach w wielu własnych publikacjach, przewodnikach, monografiach, a przede wszystkim w wydawanym od 1876 r. „Pamiętniku Towarzystwa Tatrzańskiego”, przekształconym w 1923 r. w rocznik „Wierchy”, chlubnie kontynuowany do dnia dzisiejszego, publikujący artykuły i prace z różnych dziedzin wiedzy o górach.

Celem — krajoznawstwo

Zamiar utworzenia Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego powstał w 1885 r. w czasie wycieczki miłośników krajoznawstwa w Jurze Krakowsko-Często-

chowskiej, przy ognisku rozpalonym u stóp ruin zamku w Ogradzieńcu. Głównym propagatorem tej idei był Aleksander Janowski. Tak pisał o tej wycieczce:

„Miliony Polaków nie wiedziały, że jest jakiś Ogradzieniec. Miliony Polaków kraju swego nie zna, a powinny go znać, by tym goręcej go kochać. Przyjdą geologowie, by badać skały krakowsko-wieluńskie, przyjdą historycy sztuki, by opracować architektonicznie wartość zabytków. Cześć im. Ale ja bym pragnął, żeby chłopcy ze wsi nie ciskali do celu kamieniami, druzgocąc kamienną nad bramą tablicę. A tę opiekę, a raczej poczucie miłości i dumy można i trzeba wykrzesać w milionach, które muszą znać swój kraj”.

Ta wcześniej rzucona piękna i głęboka myśl stworzenia organizacji turystyczno-krajoznawczej o patriotycznych założeniach znalazła możliwość realizacji dopiero po wypadkach rewolucyjnych 1905 r. W 1906 r. zatwierdzony został statut Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, które postawiło sobie za cel „zbieranie wiadomości krajoznawczych i szerzenie ich wśród ogółu oraz gromadzenie zbiorów naukowych, dotyczących ziem polskich, organizowanie wycieczek po kraju, tworzenie oddziałów prowincjonalnych, urządzanie wystaw krajoznawczych, roztaczanie opieki nad pomnikami historycznymi i osobliwościami przyrody”.

Obdicem tych działań były liczne artykuły zamieszczane w organie PTK „Ziemia”, Towarzystwo podjęło także budowę własnych schronisk, z których pierwsze powstało w 1910 r., w kieleckiem, na Świętej Katarzynie.

Polskie Towarzystwo Krajoznawcze chciało szerzyć swoją działalność na obszarze trzech zaborów. Sama odznaka PTK symbolizowała jedność i nierozdzielność ziem polskich. Odznaka mająca pośrodku obraz ruin zamku w Ogradzieńcu, otoczona była kłamrą, na której znajdowały się herby miast: Warszawy, Krakowa i Poznania, stolic ziem rozdzielonych wówczas trzema zaborami.

Po odzyskaniu niepodległości po I wojnie światowej ruch krajoznawczy uzyskał nowe warunki rozwoju. Skierowano większą jeszcze uwagę na zagadnienia poznawania i popularyzacji własnego regionu. W tej działalności duże zasługi położył Aleksander Patkowski.

Wielkim dorobkiem było organizowanie regionalnych muzeów krajoznawczych, np. w Nowogrodzie Łomżyńskim, Sandomierzu, Suwałkach, w czym duże zasługi położył Włodzimierz Antoniewicz.

Z kolei dzięki pracy Leopolda Węgrzynowicza i innych działaczy zaczęła się rozwijać działalność w środowisku młodzieży szkolnej PTK, schronisk młodzieżowych, wydawanie pisma „Orli Lot” itd.

Mimo niewątpliwych osiągnięć Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego ograniczały one swoje oddziaływanie głównie do pewnych kręgów inteligencji i części młodzieży, nie trafiając do szerokich mas społeczeństwa. W niewielkim stopniu służyły one klasie robotniczej. Tę lukę częściowo wypełniały działania niektórych związków zawodowych, Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych oraz zawiązane w 1935 r. Robotnicze Towarzystwo Turystyczne.

W 1939 r. Polskie Towarzystwo Tatrzańskie liczyło około 16 tys. członków, a Polskie Towarzystwo Krajoznawcze około 8 tys. członków.

W czasie hitlerowskiej niewoli działalność wszystkich towarzystw i organizacji została — jak wiadomo — zakazana przez okupanta. Wielu działaczy PTT i PTK znalazło się w obozach koncentracyjnych i tam zginęło, m. in. Aleksander Patkowski. Ofiarą gestapo padli Bronisław Czech i Helena Marusarzówna.

Mimo szalejącego terroru hitlerowskich najeźdźców wielu działaczy turystycznych włączyło się do ruchu oporu. Piękne karty w historii bohaterskiej walki z okupantem zapisali przewodnicy tatrzańscy, przeprowadzający przez Tatry kurierów politycznych lub sami pełniący tę rolę.

Po wyzwoleniu w 1945 r. PTK i PTT niezwłocznie przystąpiły do pracy, organizując lub reaktywując działalność oddziałów terenowych, ratując majątek towarzystw, przejmując schroniska na ziemiach odzyskanych, odnawiając i tworząc nowe szlaki turystyczne. Wznowiono wydawnictwa m. in. „Wierchy” i „Ziemia”. PTK podjęło szeroką, jak na tamten okres, akcję wydawniczą, popularyzując w szczególności walory krajoznawcze ziem, które po latach powróciły do Macierzy. Towarzystwa nawiązały współpracę ze związkami zawodowymi i organizacjami młodzieżowymi; zainicjowały akcję wędrownych wczasów krajoznawczych.

W warunkach Polski Ludowej dojrzała dawna idea scalenia społecznego ruchu krajoznawczo-turystycznego. W grudniu 1950 r. na walnych zjazdach obu organizacji podjęto uchwały o połączeniu. Powstało jednolite Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Uchwalony nowy statut połączonego Towarzystwa głosił: „PTTK jest społeczną organizacją masową, demokratyczną, która uznając turystykę i krajoznawstwo za jeden z ważnych elementów wychowania socjalistycznego, budzenia patriotyzmu i umiłowania Ludowej Ojczyzny, a także za środek czynnego wypoczynku, radości i rozrywki mas pracujących, ma na celu:

- szerzenie, propagowanie, popularyzowanie i organizowanie turystyki i krajoznawstwa w jak najszerszym zakresie,
- budzenie wśród szerokich mas pracujących zamiłowania zwiedzania i poznawania Polski,
- ochronę przyrody i zabytków kultury.”

Słowa te, mimo upływu ponad 22 lat, są wciąż żywe i aktualne.

Nowa struktura organizacyjna PTTK zapewniła aktywni społecznemu możliwości szerokiego działania dzięki przyjęciu zasady kolegalności we wszystkich instancjach i powoływaniu do życia komi-

sji problemowych i turystyki kwalifikowanej.

PTTK przyjęło w swoje szeregi działaczy turystycznych kajakowych, żeglarskich, kolarskich i narciarskich, pracujących przedtem w ramach związków sportowych. Dzięki atrakcyjności form działalności oraz prężności organizacyjnej aktywności, te nowe dyscypliny zdobyły sobie szybko odpowiednie pozycje w Towarzystwie.

Na wzór Górskiej Odznaki Turystycznej utworzono system odznak turystycznych, obejmujących wszystkie dziedziny turystyki kwalifikowanej. Dużą zasługą naszego Towarzystwa było rozbudowanie systemu czasów wędrownych na wędrowniki piesze po górach i nizinne, kajakowe, żeglarskie, kolarskie itp., które przy pomocy finansowej Funduszu Czasów Pracowniczych są do dziś dobrą szkołą zaprawy dla turystyki kwalifikowanej. Podjęto organizację masowych imprez turystycznych: regionalnych, wojewódzkich i ogólnopolskich, m. in. takich jak atrakcyjne doroczne rajdy głównych dyscyplin turystyki kwalifikowanej, jak rajd przyjaźni „Szlakami Lenina”, rajd „Szlakami Walk o Wał Pomorski”, rajd „Szlakiem PKWN”, zloty młodzieżowe do Palmir itp.

Działające w ramach PTTK Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, przekształcono w 1952 r. w Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, rozszerzając stopniowo służbę ratowniczą na wszystkie pasma górskie.

Lata 1951—55 były okresem powoływania na terenie całego kraju komórek statutowych PTTK: kół, oddziałów, okręgów. Z działalnością PTTK wchodziliśmy do środowisk i regionów, gdzie turystyka nie posiadała uprzednio tradycji. Szeroki front działalności przyniósł szybki rozwój Towarzystwa. Liczba członków z 19 tys. w końcu 1950 r. wzrosła w 1955 r. już do 140 tys., a w 1965 r. osiągnęła 250 tys.

Razem ze społeczeństwem

Przełomowym momentem w działalności Towarzystwa było wprowadzenie w ży-

cie uchwały sekretariatu CRZZ ze stycznia 1955 r., w której uznano PTTK za głównego organizatora turystyki i krajoznawstwa w zakładach pracy. W wyniku tej uchwały i następnych ustaleń szybko rosła ilość kół zakładowych PTTK. W wielkich kombinatach powstawały kolejne oddziały zakładowe PTTK, np. przy Hucie im. Lenina w Krakowie, przy HCP w Poznaniu, w Zakładach Mechanicznych „Ursus”, w FSO w Warszawie, rozwijające wszechstronną działalność programową i usługową na rzecz nie tylko załóg pracowniczych, ale także ich rodzin.

W oparciu o dobre doświadczenia Zarząd Główny PTTK zawarł następne umowy i porozumienia, m. in. z szeregiem związków branżowych, z zarządami głównymi organizacji młodzieżowych, z Głównym Zarządem Politycznym Wojska Polskiego i z Ministerstwem Oświaty. To powiązanie z licznymi środowiskami społecznymi, oparcie działalności na szerokich podstawach wyznaczyło naszemu Towarzystwu rolę czołowej organizacji społecznej w turystyce i krajoznawstwie. Umowa z Ministerstwem Oświaty z 1964 r. dała możliwość ponownego wiązania się młodzieży szkolnej z naszym Towarzystwem w formie zbiorowej przynależności do PTTK szkolnych kół krajoznawczo-turystycznych, a ustalenia z 1971 r. otworzyły możliwość powoływania szkolnych kół PTTK.

Prężnie rozwijający się w Polsce ruch turystyczno-krajoznawczy wymagał wykwalifikowanych kadr. Zasadnicza rola w kształtowaniu ideowych podstaw tego ruchu przypadła przewodnikom turystycznym, których szkolenie i organizowanie powierzyły władze państwowe Towarzystwu. W celu kierowania innymi dziedzinami pracy w PTTK lub wykonywania określonych służb, tworzone w miarę nasilania się potrzeb nowe funkcje: przewodników poszczególnych dyscyplin turystyki kwalifikowanej, organizatorów turystyki, instruktorów krajoznawstwa, społecznych opiekunów zabytków, strażników ochrony przyrody.

W działalności popularyzującej coraz poważniejszą rolę spełniały PTTK-owskie muzea regionalne, rozszerzająca się sieć bibliotek krajoznawczych, akcja wydawnicza w postaci serii poradników i innych wydawnictw, w tym także roczników „Wierchy” i „Ziemia”, a ostatnio miesięcznika problemowego „Gościniec”.

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze czynnie włączało się w obchody wszelkich rocznic i uroczystości państwowych. W 1966 r. — kulminacyjnym roku obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego — zorganizowany został wielki konkurs krajoznawczo-turystyczny „Przez Dziesięć Wieków Polski”, który objął 4 mln uczestników. Podobny konkurs pod nazwą „Szlakami Polski Ludowej” zorganizowany został w 1969 r. z okazji 25-lecia Polski Ludowej. Ponad 6 mln uczestników tego konkursu wzięło udział w imprezach na szlakach związanych z historią walk o Polskę i władzę ludową, poznawało obiekty budownictwa socjalistycznego, uczestniczyło w spotkaniach z ludźmi zasłużonymi dla Ludowej Ojczyzny, utrwalając w ten sposób w pamięci przeobrażenia dokonane w ciągu 25-lecia PRL.

Towarzystwo czynnie uczestniczyło także w obchodach 50-lecia Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej w 1967 r., 25-lecia Ludowego Wojska Polskiego w 1968 r. oraz 100-lecia urodzin Włodzimierza Lenina w 1970 r.

W następstwie procesów historycznych rozwoju polskiej turystyki ugruntował się pogląd, że właściwie organizowana i uprawiana turystyka jest ważnym środkiem ogólnego rozwoju człowieka; nie tylko wzmocnienia jego zdrowia i tężyzny fizycznej, co jest oczywiste, ale także odgrywa istotną rolę w wychowaniu obywatelskim, w kształtowaniu patriotycznych i internacjonalistycznych postaw ludzi. Kluczem do osiągnięcia przez turystykę celów ideowo-wychowawczych jest krajoznawstwo. Krajoznawstwo wiąże turystykę z metodycznym poznawaniem kraju, jego historii, współczesności, z perspektywami jego dalszego rozwoju.

Krajoznawstwo programowo wiąże również ruch turystyczny z ochroną środowiska człowieka, z opieką nad zabytkami przeszłości, w tym miejscami walk naszego narodu o wyzwolenie narodowe i społeczne, wpływa na aktywizację działalności na rzecz społecznego rozwoju Polski. Dzięki temu turystyka i krajoznawstwo stają się czynnikiem krzewienia socjalistycznego patriotyzmu, czynnikiem kształtowania świadomej, czynnej postawy obywateli. Widzimy również rosnącą rolę turystyki w rozwoju gospodarczym kraju, we właściwym kształtowaniu potrzeb społecznych, w rozwoju usług, w ożywianiu gospodarczym poszczególnych regionów, w podnoszeniu poziomu kultury narodu; w trosce o to, by życie współczesnego Polaka stawało się z każdym rokiem coraz bogatsze, coraz pełniejsze, coraz ciekawsze, coraz bardziej twórcze, a tym samym coraz szczęśliwsze. Te doniosłe humanistyczne cele przyświecają zawsze naszemu działaniu.

Przed nami lata drugiego stulecia zorganizowanego ruchu turystycznego w Polsce. Na ostatnim VIII Walnym Zjeździe Delegatów PTTK przygotowaliśmy program działania Towarzystwa na najbliższe lata.

Zdajemy sobie sprawę, że ruch turystyczny w naszym kraju rozwijać się będzie jeszcze dynamiczniej niż dotychczas. Świadczy o tym szybki rozwój społeczno-gospodarczy kraju, coroczny wzrost wielkości dochodu narodowego i zamożności obywateli, co daje możliwość przeznaczenia na turystykę większych środków z budżetu państwa, jak i indywidualnych dochodów obywateli. Świadczą też o tym zmiany w strukturze demograficznej kraju — przede wszystkim wzrost młodej generacji i liczebność osób w wieku produkcyjnym, a także zwiększający się zakres czasu wolnego od pracy w wyniku reformy urlopów pracowniczych, przechodzenie zakładów produkcyjnych na wielozmianowy system pracy oraz perspektywa skracania tygodnia pracy.

Do przewidywanego wzrostu ruchu tu-

rystycznego przyczynią się też istotne zmiany w infrastrukturze. Mam na myśli program budowy i modernizacji dróg, usprawnienia komunikacji publicznej, podjęcie produkcji licencyjnej autobusów oraz szybkie tempo rozwoju motoryzacji indywidualnej.

Czas nowoczesnego działania

W tych nadchodzących latach szczególnie dynamicznego rozwoju ruchu turystycznego nasze Towarzystwo zwiększy jeszcze bardziej swoją energię, by coraz lepiej służyć ludziom pracy, szczególnie młodzieży i klasie robotniczej. W nowym programie PTTK stara się umiejętnie łączyć funkcje społeczno-wychowawcze, polityczne i gospodarcze współczesnej turystyki z jej olbrzymimi walorami rekreacyjnymi.

W związku z coraz większym zainteresowaniem społeczeństwa turystyką indywidualną PTTK zwracać będzie szczególną uwagę na turystykę kwalifikowaną, która wyrabia hart i tężyznę fizyczną, odwagę i samodzielność oraz poszerza wiedzę. Program i organizacja imprez PTTK powinny uczyć uprawiania turystyki indywidualnej. Obok wielkich masowych imprez trzeba częściej organizować imprezy o mniejszej liczbie uczestników.

Rozwój ruchu turystycznego — często krocąc o charakterze żywiołowym — może nieść ze sobą, jak wiadomo, także negatywne skutki, a zwłaszcza dewastację naturalnego środowiska przyrodniczego. Dlatego też jednym z pierwszych zadań PTTK w nadchodzących latach będzie propagowanie kultury turystycznej i szeroko rozumianej ochrony środowiska naturalnego. Nie możemy dłużej godzić się z przejawami wandalizmu i nieliczenia się z elementarnymi zasadami kultury. Chcemy też, aby nasze Towarzystwo w większym niż do tej pory stopniu reprezentowało opinię społeczną, jeśli chodzi o właściwe lokalizowanie nowych obiektów przemysłowych oraz spełnianie przez za-

kłady pracy niezbędnych wymagań w zakresie ochrony wód, powietrza i drzewostanu. W ścisłym porozumieniu z dyrekcjami parków narodowych podejmiemy działania na rzecz skuteczniejszego zabezpieczenia tych szczególnie cennych obszarów przyrody przed dewastacją przez nieskoordynowany masowy ruch turystyczny.

Przy obecnym rozwoju turystyki także sprawa właściwej ochrony obiektów zabytkowych stanowi niewątpliwie jeden z istotniejszych problemów każdego niemal środowiska. Nie wystarczy już bowiem roztaczanie bezpośredniej opieki nad poszczególnymi zabytkami, trzeba kształtować w społeczeństwie przekonanie o potrzebie ochrony zabytków i tradycji kulturalnych naszego narodu.

W nadchodzących latach PTTK zamierza jeszcze skuteczniej wypełniać funkcje fachowej organizacji turystycznej, współdziałającej ze związkami zawodowymi, organizacjami młodzieży, z wojskiem i ze szkołami oraz innymi organizacjami i instytucjami. Podstawą tego współdziałania będą nie tylko oficjalne porozumienia, ale także codzienne wspólne organizowanie turystyki i propagowanie krajoznawstwa w zakładach pracy, szkołach, uczelniach, jednostkach wojskowych i w miejscu zamieszkania.

Rozwój organizacyjny PTTK wśród ludzi pracy jest jednym z podstawowych zadań Towarzystwa w bieżącej kadencji. Kola i oddziały zakładowe PTTK szerzej obejmą swą działalnością młodzież zakładów pracy, tworząc swoje sekcje lub kluby w domach młodego robotnika i w szkołach przyzakładowych, dbając jednocześnie o atrakcyjny program, o bogatą treść ideowo-wychowawczą organizowanych dla młodzieży imprez i akcji krajoznawczo-turystycznych.

Ogniwa PTTK powinny znacznie skuteczniej niż dziś pomóc nauczycielom w spełnianiu ich trudnych zadań, przedstawiając interesujące propozycje programowe, dostarczając publikacji i pomocy dydaktycznych, szkoląc lub udzielając po-

mocy władzom oświatowym w szkoleniu nauczycieli w zakresie turystyki, a także tworząc kadre młodzieżowego aktywu, pomocników nauczycieli w prowadzeniu wycieczek i obozów wędrownych.

Zdajemy sobie sprawę, że osiągnięcie dalszych efektów w upowszechnianiu turystyki wśród młodzieży jest niemożliwe bez umocnienia współdziałania z organizacjami młodzieżowymi.

Podnosimy też rangę komisji młodzieżowych PTTK, dążąc jednocześnie do tego, by kadra i aktyw pracujący z młodzieżą posiadał wysokie kwalifikacje pedagogiczne.

Rozwijając też będziemy działalność ogniw PTTK w Wojsku Polskim, tworząc warunki do kształtowania zainteresowania i umiejętności turystycznych nie tylko w kadrze oficerskiej i ich rodzinach, lecz również — w porozumieniu z kołami Socjalistycznego Związku Młodzieży Wojskowej — wśród żołnierzy.

W realizacji tak nakreślonego programu działania Towarzystwa bardzo istotne znaczenie posiada szybki rozwój uspołecznionej bazy turystycznej i usług, w tym także bazy PTTK. Te duże potrzeby inwestycyjno-remontowe uzupełnimy własnymi działaniami, lepszą gospodarnością, czynami społecznymi w zakresie budowy niewielkich obiektów, jak pola namiotowe, schrony turystyczne, ruchome bazy namiotowe.

Wchodząc w nowe stulecie, uważamy za konieczne zwiększenie szeregów członkowskich naszego Towarzystwa. W niektórych środowiskach można przewidzieć nawet dwukrotny wzrost liczby członków.

Dewizą działania PTTK będzie także dalsze zwiększanie szeregów społecznego aktywu. Dzięki stałemu dopływowi ludzi młodych, energicznych i z szerokimi horyzontami będziemy ciągle doskonalić i unowocześniać program oraz metody i formy naszej pracy.

Realizując idee tego programu kontynuować będziemy naszą linię wiązania ruchu turystyczno-krajoznawczego z wiel-

kimi akcjami i rocznicami ogólnonarodowymi, szerząc przez okolicznościowe imprezy i inne formy pracy popularyzatorskiej rzetelną wiedzę o naszym kraju, umacniając tym samym podstawy socjalistycznego patriotyzmu. Polska w założeniach naszej pracy jest nie tylko obszarem wędrówek i obiektem poznania i rozszerzania wiedzy, lecz przede wszystkim obiektem naszej miłości twórczej, głębokiej, mierzonej naszą postawą i naszą pracą.

Różnorodne osiągnięcia, jakie zanotowaliśmy w minionych latach działalności Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, a od 1950 r. Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, to przede wszystkim wynik ofiarnej pracy działaczy społecznych, działaczy kół, klubów, oddziałów, okręgów, działaczy władz centralnych, a także dorobek pracy zawodowej etatowego aktywu programowego i ekonomicznego, pracowników schronisk górskich i nizinnych, stanic wodnych i domów turysty, pracowników innych jednostek gospodarczych.

Działaczom tym i pracownikom należą się najwyższe słowa uznania oraz gorące podziękowania. Gorąco należy dziękować także naszym przyjaciółom i sojusznikom, bez których pracy i współdziałania trudniej by nam było te poważne efekty osiągnąć.

Jesteśmy przekonani, że to niezwykle społeczne zaangażowanie, energia i żarliwość będą towarzyszyć dalszej działalności wszystkich ogniw Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, a kreślone coraz to ambitniejsze programy działania będą w pełni realizowane dla dobra społeczeństwa i drogiej nam wszystkim naszej pięknej i umiłowanej Ojczyzny, Polski Ludowej.

Po referacie prezesa Zarządu Głównego PTTK Wincentego Kraški nastąpił uroczysty moment dekoracji sztandaru Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego Orderem Sztandaru Pracy II klasy, nadanym przez Radę Państwa PRL

uchwałą z dnia 15 maja 1973 r. „w uznaniu wybitnych zasług położonych dla rozwoju i upowszechniania turystyki masowej, za szczególne osiągnięcia w organizowaniu czynnego wypoczynku szerokich rzesz ludzi pracy oraz działalność zmierzającą do popularyzacji krajoznawstwa, opieki nad przyrodą, ochrony zabytków i szerzenia kultury turystycznej”. Dekoracji dokonał Przewodniczący GKKFiT Bolesław Kapitan.

Następnie życzenia złożyli przedstawiciele bratnich towarzystw i organizacji turystycznych.

Przedstawiciel Węgierskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody przekazując pozdrowienia od turystów węgierskich powiedział:

W imieniu Węgierskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody i wszystkich turystów węgierskich pragnę przekazać kierownictwu PTTK oraz wszystkim polskim turystom nasze braterskie, gorące pozdrowienia. Życzymy Wam z okazji Stulecia Turystyki dalszych wspaniałych osiągnięć i dalszego dorobku w dziedzinie turystyki. Dziękujemy Wam serdecznie za zaproszenie na uroczystości 100-lecia turystyki.

Następnie zabrał głos przedstawiciel delegacji Bułgarskiego Związku Turystycznego, który stwierdził m.in.:

„Z prawdziwą radością bierzemy udział w święcie stulecia polskiego ruchu turystycznego, który pod kierownictwem PZPR osiągnął wspaniałe sukcesy, ciesząc się wielkim autorytetem międzynarodowym.

W czasie, gdy założona została Wasza organizacja turystyczna, nasz naród jęczał jeszcze pod jarzmem, ale nasi krzewiciele kultury i rewolucjoniści z epoki bułgarskiego odrodzenia wiedzieli, że naród Polski podał nam pomocną dłoń. [...] Na polu chwały w pobliżu Warny poległ wraz z ogromną częścią swego rycerstwa młody król polski Władysław Jagiellończyk, nazwany na tę cześć Warneńczykiem. Naród bułgarski uwiecznił ten bohaterski czyn. Wzniósł mu pomnik — mauzoleum...

Pracujemy wspólnie w dziedzinie turystyki. Założyciele Bułgarskiego Związku Turystycznego już przed 70 laty korzystali z doświadczeń Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Obecnie cenimy sobie ogromnie naszą współpracę i wymianę doświadczeń. Jesteśmy jednakowo zainteresowani rozwojem turystyki w naszej socjalistycznej wspólnocie. [...]

Bułgarski Związek Turystyczny rozwija się jako masowa organizacja. [...] Został on powołany do aktywnej działalności na rzecz zdrowia oraz patriotycznego wychowania narodu. Stąd wypływa doniosły obowiązek wprowadzania nawyków uprawiania turystyki, stałego zwiększania szeregów miłośników przyrody, tak, aby młode pokolenie wyrastało zdrowe, silne fizycznie i duchowo i koncentrowało swe wysiłki w realizacji pokoju i przyjaźni między narodami. Turystyka polska ma te same szlachetne zadania i to właśnie łączy nas we wspólnym celu. W trosce o dobro człowieka w społeczeństwie socjalistycznym, cel ten niech nas łączy i zespala w bratniej jedności.

Dziękujemy Wam serdecznie za zaproszenie naszych przedstawicieli na obchody stulecia polskiej turystyki i przekazujemy bratnie pozdrowienia od setek tysięcy turystów zjednoczonych w szeregach Bułgarskiego Związku Turystycznego.

Przyjmijcie nasze serdeczne bułgarskie pozdrowienia turystyczne. Szczęśliwej drogi! Niech nasza przyjaźń trwa wiecznie!”

Przedstawiciel Bułgarskiego Związku Turystycznego udekorował sztandar PTTK najwyższym odznaczeniem turystycznym swego kraju, Złotym Medalem im. Alego Konstantinowa.

Następnie życzenia przekazał przedstawiciel turystów NRD:

„W imieniu Komitetu Turystyki i Wędrownictwa NRD pragnę przekazać pozdrowienia z okazji setnego jubileuszu Waszej turystyki. Nasze najserdeczniejsze pragnienia — to życzyć powodzenia Wam, delegatom i najlepszym przedstawicielom polskiej turystyki.

Pod przewodnictwem PZPR jesteście inicjatorami turystyki, w której uczestniczą corocznie miliony Polaków. Umożliwicie im zwiedzanie zabytków historycznych, miejsc związanych z walką narodu polskiego, zwłaszcza polskiej klasy robotniczej, przeciw uciskowi, z walką o postęp społeczny. Zapoznajecie z osiągnięciami budowy socjalizmu w Polsce.

Wasza organizacja, Drodzy Przyjaciele, ma wielkie osiągnięcia na tym polu i za to chcielibyśmy wyrazić Wam serdeczne podziękowanie. Z wielkim zainteresowaniem śledzimy Wasze wysiłki, zdążające do wychowania młodej generacji w duchu patriotyzmu, socjalizmu i proletariackiego internacjonalizmu. Międzynarodowe Turystyczne Spotkanie Przyjaźni, które zainicjowaliście 7 lat temu, jest tego doskonałym przykładem.

Z zadowoleniem widzimy, że szeroki ruch turystyczny młodzieży naszych krajów znalazł swój wyraz również w przygotowaniach do X Światowego Kongresu Młodzieży i Studentów, który odbędzie się w roku bieżącym w Berlinie — stolicy Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Z pewnością impulsy i ustalenia tego Kongresu w dziedzinie turystyki młodzieżowej odegrają wielką rolę w obradach Międzynarodowej Konferencji Turystycznej w Moskwie. Wnieśliśmy więc nasz wkład w umocnienie wspólnoty socjalistycznej i jeszcze bliższy związek z narodami Związku Socjalistycznych Republik Rad. Chcielibyśmy jeszcze bardziej zacieśnić przyjaźń naszych narodów.

Z całego serca życzymy Wam dalszych osiągnięć w rozwoju turystyki w następnym stuleciu w duchu przyjaźni i braterstwa rodziny socjalistycznych narodów."

Delegacja NRD po złożeniu gratulacji przekazała pamiątkowe, oprawne fotografie berlińskiego Pomnika Polskiego Żołnierza i Niemieckiego Antyfaszysty.

Ponadto do Prezydium uroczystości nadesłano wiele depeš z życzeniami. Prezes ZG PTTK Wincenty Kraško odczytał niektóre spośród nich:

Do Zarządu Głównego PTTK
Drodzy Towarzysze!

W imieniu milionowej rzeszy turystów radzieckich ślemy serdeczne pozdrowienia wszystkim uczestnikom uroczystości związanej z obchodami stulecia turystyki polskiej.

Życzymy Wam Drodzy Towarzysze wspaniałych osiągnięć i sukcesów w utrwalaniu chlubnych tradycji polskiej turystyki i krajoznawstwa.

Niech żyje i rozwija się nasza braterska przyjaźń turystyczna.

Przewodniczący Centralnej Rady
d/s Turystyki i Wypoczynku
Aleksiej Abukow

Z okazji inauguracji obchodów Stulecia Polskiej Turystyki Zarząd Główny Ligi Ochrony Przyrody w imieniu milionowej rzeszy swoich członków składa Zarządowi Głównemu Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego i wszystkim działaczom na terenie kraju serdeczne gratulacje i życzenia dalszych osiągnięć w kontynuowaniu i rozwijaniu chlubnych tradycji turystyki polskiej. Zbieżność naszych idei, celów i zadań w zakresie ochrony przyrody, tkwiąca głęboko w historii obydwu organizacji i w naszym dniu dzisiejszym pozwala nam wyrazić głębokie przekonanie, że nadal rozwijać się będzie cenna dla ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce współpraca naszych bratnich organizacji.

Zarząd Główny Ligi Ochrony
Przyrody

Podczas uroczystości członkowie honorowi PTTK z okazji jubileuszu 100-lecia zostali wyróżnieni Medalem Stulecia Turystyki. Aktu wręczenia medali dokonał prezes ZG PTTK Wincenty Kraško. Otrzymali je następujący, obecni na uroczystości Członkowie Honorowi PTTK: Marek Arczyński, Ignacy Bujak, Zbigniew Kulczycki, Władysław Koterski-Spalski, Franciszek Mamuszka, Edmund Massalski, Edmund Mieroszewicz, Antoni Patla, Piotr

Gajewski, Włodzimierz Reczek, Tomasz Wróbel, Izabella Wyglądacz, Jan Zarkowski i Stefan Zwoliński.

Medale wręczono także uczestniczącym w uroczystościach przedstawicielom władz partyjnych i państwowych oraz przedstawicielom zagranicznych organizacji i towarzystw turystycznych.

Na zakończenie odbyła się część arty-

styczna poprzedzona prelekcją dr Jerzego Młodziejowskiego, w której bardzo sugestywnie przedstawił on historię turystyki i dzieje PTTK. W ten sceniczny monolog wplotły się pieśni kurpiowskie w wykonaniu Chóru Polskiego Radia i Telewizji w Krakowie „Lutnia” oraz tańce zespołu góralskiego Bartusia Obrochty z Zakopanego.